EDUSKUNNAN LAKIVALIOKUNNALLE

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi esitutkintalain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 66/2015 vp)

Lakivaliokunta on 23.10.2015 pyytänyt eräiltä tahoilta lausuntoja otsikossa mainitusta hallituksen esityksestä. Suomen sovittelufoorumi ry:ltä ei ole pyydetty lausuntoa. Keskeisenä sovittelutoimintaa edustavana kansallisena yhteiskunnallisena tahona pyydämme kunnioittavasti saada omasta aloitteestamme esittää näkemyksemme hallituksen esityksestä siltä osin, kuin se koskee rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain (1015/2005) muuttamista. Esitämme lausuntonamme seuraavaa:

Hallitus esittää rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain (1015/2005) 3 §:n 1 momentin muuttamista. Suomen sovittelufoorumi ry (jäljempänä SSF) katsoo lainkohdan muuttamisen tarpeelliseksi, koska säännöstä muuttamalla pannaan täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/29/EU sekä sovittelun asema täsmentyy ja saa oikeutuksensa säädetyin ehdoin. Tämä koskee erityisesti lähisuhdeväkivallan sovittelua. SSF kiinnittää kuitenkin lakivaliokunnan huomiota esitettyyn lainkohdan sanamuotoon, joka kuuluu *"Rikoksen sovittelu edellyttää, että rikoksesta epäilty **tunnustaa olennaisilta osiltaan teon tapahtumainkulun** ja että sovittelu on uhrin edun mukaista.* SSF kokee muutostekstin ongelmalliseksi seuraavilta osin:

1. sanan **"tunnustaa"** osalta; ja
2. määreen **"olennaisilta osiltaan teon tapahtumainkulun"** osalta.

SSF esittää, että

1. sana **"tunnustaa"** muutettaisiin lopullisessa lakitekstissä sanaksi **"vahvistaa"**, ja
2. määre **"olennaisilta osiltaan teon tapahtumainkulun"** muutettaisiin lopullisessa lakitekstissä määreeksi **"tapaukseen liittyvät tosiseikat pääpiirteissään"**.

Näin koko tarkasteltava lakitekstin kohta kuuluisi:

*"Rikoksen sovittelu edellyttää, että rikoksesta epäilty **vahvistaa tapaukseen liittyvät tosiseikat pääpiirteissään** ja että sovittelu on uhrin edun mukaista."*

Perustelut:

Tarkasteltaessa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2012/29/EU artiklan 12 kohdan 1 alakohdan c) englannin-, ruotsin-, ranskan- ja saksankielisiä versioita suomenkielinen sana **tunnustaa** antaa kovin yksioikoisen tulkinnan sovittelun yleisistä edellytyksistä, erityisesti rikoksesta epäillyn kohdalla. Englanninkielinen versio kuuluu: "the offender has acknowledged the basic facts of the case". Ruotsin kielellä teksti on: "förövaren måste ha bekräftat de grundläggande sakförhållandena i ett ärende". Ranskankielinen versio kuuluu: "l'auteur de l'infraction a reconnu les faits essentiels de l'affaire". Saksan kielellä tekstikohta on: "der Straftäter hat den zugrunde liegenden Sachverhalt im Wesentlichen zugegeben".

Englanninkielinen teksti voidaan kääntää suomeksi: "epäilty on myöntänyt tapaukseen liittyvät perustosiseikat"; ruotsinkielisen tekstiversion mukaan "rikoksentekijän on tullut vahvistaa asian perustavanlaatuiset tapahtumaolosuhteet"; ranskan kielen ilmaisu voidaan kääntää "rikoksentekijä on myöntänyt tapauksen tosiseikaston". Samoin saksan kielen mukaan "rikoksentekijä on myöntänyt olennaisilta osiltaan tapauksen tosiseikat".

Yllämainittujen kielten verbit voidaan kääntää asiayhteydessään seuraavasti: "acknowledge" = "myöntää", "bekräfta"= "vahvistaa", "a reconnu" (verbistä reconnaitre) = "myöntää, tunnistaa" ja saksan kielen verbi asiayhteydessään "zugegeben" = "myöntää".

SSF korostaa, että ehdotetussa lainkohdassa sana "tunnustaa" on ongelmallinen. Se voi olla jopa tuhoisa sovitteluprosessin käynnistymisen ja edistymisen kannalta. Tällä hetkellä rikoksen sovittelun tavoitteena on, että rikoksentekijä ottaa vastuun teostaan. Tämä vastuun ottaminen on toteutunut siten, että viime vuosina on vuosittain soviteltu yli 11.000 rikokseen liittyvää konfliktia. Suomi on tämäntyyppisen sovittelun (*victim offender mediation*) edelläkävijä Euroopassa sekä sovittelujen suhteessa väkilukuun että sovittelun laadulla tarkasteltuna. Meidän on syytä pyrkiä säilyttämään tämä asemamme sen turvaavalla lainsäädännöllä.

Tutkimukset ja käytännön kokemukset osoittavat, että useissa sovitteluun tulevissa konflikteissa tapahtumainkulku saattaa olla usein osapuolille itselleenkin epäselvä. Esimerkiksi väkivalta on usein molemminpuolista eikä sen aloittajasta ole aina riidatonta selvyyttä. Tuore Tilastokeskuksen selvitys perheenjäsenten keskinäisestä törkeästä väkivallasta kertoo, että vuosien varrella naiset ja miehet ovat joutuneet kodeissaan kutakuinkin yhtä usein törkeän väkivallan uhreiksi (Liite 1). Väkivaltaisten konfliktien, erityisesti lähisuhdeväkivallan sovittelu lähtee niin sanotusta prosessuaalisesta lähtökohdasta, jolloin heti aluksi ei käydä rikosoikeudellista selvittelyä syyllisyydestä, koska se on viranomaisten tehtävä. Sovittelussa lähdetään selvittämään väkivallan ongelmaa ja sen ratkaisua. Kun hyvin toteutetussa prosessissa päästään vähitellen yhteisymmärrykseen tapahtumien kulusta, tekijäksi epäilty useimmiten lopuksi tunnustaa osuutensa asiaan. Tämä luo pohjan varsinaiselle konfliktin sovintoratkaisulle, joka voi sisältää yhtä hyvin päätöksen vahingon korvaamisesta taikka osapuolten välisen suhteen jatkamisesta tai sen rauhanomaisesta muuttamisesta, läheissuhteessa jopa purkamisesta ilman, että kummankaan osapuolen tarvitsisi pelätä vainoa ja hakea lähestymiskieltoa.

SSF toteaa, että "tunnustamisen" asettaminen yksioikoisesti sovittelussa tapahtuvan vuoropuhelun aloittamisen edellytykseksi on ongelmallista puolueettomasti suoritettavan esitutkinnan, oike-

udenmukaisen oikeudenkäynnin ja tasapuolisten menettelyjen kannalta. Esimerkiksi syylliseksi epäilyä kuulusteleva poliisimies saattaisi esitutkinnan aikana esitetyn lainkohdan sanamuodon vuoksi asettaa kuulusteltavalle ehdon: "Jos tunnustat tämän teon, sinulla on mahdollisuus päästä sovitteluun." Samalla kuulustelija voi kertoa kuulusteltavalle niistä myönteisistä mahdollisuuksista, joita sovitteluun osallistuminen voi tuottaa epäillylle. Ei kuitenkaan ole varmaa, aloitetaanko sovittelu. Asianomistaja (uhri) voi ehdotetun säännöksen mukaan ja myös SSF:n kannan mukaan perustellusti aina kieltäytyä sovittelusta. Sovittelun järjestäjä voi katsoa, että on olemassa este sovittelulle. Oikeudenkäynnissä tuomioistuimelle annettavaan esitutkintapöytäkirjaan jää kuitenkin epäillyn kuulustelukertomuksessa oleva tunnustus. Jos epäilty peruuttaa tunnustuksensa ollessaan syytettynä oikeudenkäynnissä, hänen on uskottavasti selvitettävä syy kertomuksensa muuttamiselle.

Kaikki kerrottu voi olla hyvinkin merkityksellistä, sillä rikoksia tehdään olosuhteissa, jossa kaikki osapuolet eivät ole vapaita todellisuudentajuunsa negatiivisesti vaikuttavista tekijöistä, kuten alkoholista, huumeista, voimakkaista tunteista ja muusta vastaavasta. Koska todellisuudentajun rajoitteet eivät koske vain tekojen tekijöitä vaan myös asianomistajia ja todistajia, voi ehdotetusta säännösmuutoksesta aiheutua joissakin tapauksissa merkittävä oikeusturvan toteutumisen uhka. Siihen suuntaan lainsäädäntöämme ei tulisi kehittää. Uhrin asema on kohennettavissa ilman tällaista haittavaikutusta.

Määre **"tapaukseen liittyvät tosiseikat pääpiirteissään"** vastaa direktiivin 2012/29/EU artiklan 12 kohdan 1 alakohdan c) tekstin sanamuotoa paremmin kuin esitettyyn säännöksen sanamuotoon sisällytetty määre **"olennaisilta osiltaan teon tapahtumainkulun"** (Hallituksen esitys, Lakiehdotusten perustelut, sivu 57 sekä Uhridirektiivin täytäntöönpano, Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 30/2015, sivu 32). Käsityksemme mukaan se vastaa edellä esitetyin tavoin myös mainittua tekstin sanamuotoa muilla eurooppalaisilla kielillä esitettynä.

SSF tahtoo lopuksi tuoda esille myös sen, että tutkitusti sovittelu tuottaa sen restoratiivisuuden ("korjaavan oikeuden") vuoksi laadukkaampia, parempia ja kestävämpiä konfliktinratkaisun lopputuloksia kuin oikeudenkäynti. Sen vuoksi se tuottaa yhteiskunnalle suurempia hyötyjä ja valtiovallalle taloudellista säästöä.

Helsingissä marraskuun 5. päivänä 2015

SUOMEN SOVITTELUFOORUMI RY

Antti Heikinheimo
hallituksen varapuheenjohtaja, Porvoo

Mika Koskinen
hallituksen jäsen, Maarianhamina

Laatijat:

Dosentti, VTT, TM Juhani Iivari, Lahti
Projektipäällikkö, FT Vaula Haavisto, Sipoo
Asianajaja, varatuomari Jukka Salomaa, Tampere

Liitteet:

1. Ruokakunnan sisäinen törkeä väkivalta; uhrit sukupuolen mukaan, Juhani Iivari, Tilastokeskus, Väkivaltarikostilastot 2015 -aineiston perusteella

Ruokakunnan sisäinen törkeä väkivalta; uhrit sukupuolen mukaan

(Tilastokeskus/ väkivaltarikostilastot 2015. Kuvion Tilastokeskuksen aineistosta laatinut Juhani Iivari)

